

azért a veszedelem magát is kerülgeti. A nagyváros szakadatlan surlódása, ezeroldalú ellenőrzése biztosabban leköptatja a hivatottakról a kölcsönfésztéket. Vidéken borzalmasan el lehet ferdülni, ha nincs az íróban valami konok napösztön, amely könyörtelenül hajtsa a magasba. Kritikánk még mindig tartalmi szempontokon rágódik s csak az utolsó években kezd esztétikai követelményekkel föllépni egy új realizmus és egyszerűség nevében, de még távol tőle, hogy irányító, útmutató lehessen.

Nadányinak mit mondhasson a kritikus? Verseit előre elgondolja s mindig izlésesen oldja meg. Élményeiből táplálkozik, de megválogatja a pillanatot. Addig vár a kopár őszi kerttel, míg ezüstkertté nem bővíli a zuzmara. Sok ragyogó képe van s ezek az ihlet bőkegyü adományai, ősfényük elhalványítja magukat a verseket, amelyek néha igénytelen foglalatnak rémlenek az egyes sorok drágakövei körül. Témáihoz alkuvástalan összedettség illenék, pedig ő könnyen belenyugszik félmegoldásba is. Ha megmarad mai területén, azt a mesezsépséget kellene tovább hajszolnia, amelyből most a «Cseresznyefa» alatt a legjellemzőbb darabja. Bizonyosan egyre inkább leepigonozzák, ha kitart ezen a ponton, ám oda se neki: a ma késettjeiből lesznek a holnap előfutárai. De úgylátszik, választhat más utat is: a «Falusiak» puritánabb ciklusa ígéret erre. Stilizátlan élményrealitás, egyszerű eszközök: lazább ritmus, néhol egy bátor asszonánc, kevés enjambement, most ez hat ránk legfrissebben. Volna még egy lehetőség: a két stilusigénynek valamilyen összebékítése egy új ötvözetben, ehhez azonban az alkotás magasabb hőfoka kellene, mint amit e kötet átlaga mutat, amelynek egyhar mada különben bizvást elmaradhatott volna.

Juhász Géza.

Aranyborjóművészet. (Sinclair, Upton: Mammonart.) Ogi úr és Ogi asszony irodalomról beszélgetnek. Elkezdik az Ótestamentumnál és csak a XX. század amerikai íróinál fejezik be. Ez Sinclair világirodalomtörténete. A tárgyat közel hozza és csaknem regényesen érdekessé teszi. Ha első pillanatban felmerül is a gyanú, hogy dilettáns tudatlanság (akár a magyarrá is lefordított Durant-féle filozófiatörténetben) készül merényletre a komoly elmélyedés ellen — ez csak rövid ideig tart. Ogi úr ismeri az irodalmat, szereti és tudja. Alaposan elmélyedt különösen az angolnyelvű írók műveibe, sok érdekes, eddig figyelemre nem méltatott részletet emel ki és nagyon meggyőző hangot használ. Ha újszerűségében nincs is mindenütt izlés, elfogadható. Voltaire-ről írt fejezetének címe: «A nyomorultság halála» (écrasez l'infame). Swift: «A megmérgezett patkány», Burns: «A lángeszű adóhivatalnok», Shelley: «A forradalom angyala». Fejezetet ír az «Agybirtokosról» (Beethoven), Siegfried-Bakuninról (Wagner) és William Randolph Alkibiadesről. Meglepően okos dolgokat mond, félreteszi a tudós hajlamokat, hogy az író és az emberi szemlélet, sőt: életszemlélet annál jobban kiemelkedjék.

Sinclair könyve ama kísérletek egyike, amely közelebb, sőt egész közel akarja hozni a mult irodalmát a legszélesebb értelemben vett közönség számára. Magyarul is van hasonló könyvünk — Benedek Marcell «Délsziget»-e és másutt (Klabund irodalomtörténete stb.) is megvan a hajlam, hogy a történelem kincseit megkedveltessék azzal a néppel, amely számára a kincset nagy költők megalkották. A doktriner katedramagyarázatok váltak időszerűtlenné, vagy a közönség süllyedt le annyira, hogy nem érti a tudós magyarázatot? Lehet, hogy mindakettő közrejátszott abban, hogy az irodalomtörténet el-

vált a közönségtől. S a harmadik : a határozott tendencia, hogy minden értéket vitálissá, hatóvá, életszerűvé kell tenni. Modern attitűd — a történelem és a tudás minden értékét belegyurni az életbe, hogy szebbé, magasabbá, élvezetesebbé tegye.

Ennek a célnak Sinclair világirodalomtörténete megfelel — a legjobban megfelel minden eddigi kísérlet közül, amely személyessé, elevenné akarja tenni az elmúlt korok irodalmát. Ha csak egy fejezetet olvas is el az ember, a találó megjegyzések, finom elemzések, plasztikus beállítások egész sorát fogja találni s aki nem riad vissza az egy kicsit sajtóízű címeiktől gyakran megtalálja a fejezetben az író legmélyebb lényegét, életének titkát és ösztönzést, hogy a szóbanforgó író költészetének varázsával komolyan megismerkedjen.

Amit aztán nem lehet elfogadni a könyvben, az az egész mű tendenciája. Upton Sinclair járt Európában, látott a múzeumokban néhány száz Madonnát és azt tapasztalta, hogy valamennyinek a keze manikürözve van. Aztán elővette az európai irodalmat és azt tapasztalta, hogy az írók kilencven százaléka nem volt proletár s amennyiben az volt, nem dicsekedett vele. Mert, mondja : «a művész szociális termék, lelkületét és munkáját az uralkodó gazdasági erők határozzák meg». És : «elismert művészek minden időben szimpatizáltak a kor uralkodó osztályával és művészetükkel az uralkodó osztályt szolgálták».

Az elmúlt korok irodalmát hat hazugság-oszlop tartja : 1. a művészet öncél ; 2. a művészet esoterikus ; 3. a művészetnek a tradícióból kell kinőnie ; 4. dilettáns ; 5. nincs köze a morálhoz ; 6. nem propaganda. Így hát kitűnik, hogy az európai irodalom legnagyobb részét szenilitás, szellemi alacsonyrendűség, immoralitás és sznobizmus terméke. Az eredet

mindjárt gyanús : túlsokat csodálják Európában a görögöket. Kérdés «mennyiben tény a görög kultúra magasrendűsége, mennyiben semmi más, mint babona, amit olyan urak tartanak fenn, akiknek az egyetemi szakvizsga egész életükre szóló kenyerjegy». A folytatás még gyanúsabb : a római imperializmus. Aztán : középkor. Reneszánsz. XVIII. század. Már nem is gyanús. Európa irodalma az aranyborjú irodalma.

Hogy ezzel szemben milyen Sinclair áhított irodalma, már sejtethető. Mindenekelőtt proletárművészet (manikürözetlen kezű Madonnák). Morális művészet (szociális morál). Definíciója : «a nagy műalkotás az, ahol a jelentős és fontos propaganda a kornak megfelelő lehető legtökéletesebb művészi formában jelentkezik».

A könyv tendenciájából kitűnik, hogy a szerző milyen elveket képvisel : osztálykritikát és amerikanizmust. A kettő közül az egyik is elég handicap. Együtt pedig nagyon sokszor felváltva bosszúságot, vagy nevetést vált ki. Mert azt még hajlandó az ember elfogadni, hogy teljes irodalmi elfogulatlanság nincs. De azt már semmiképpen sem, hogy minden elfogultság közül az amerikai proletár elfogultsága az egyedül helyes.

Upton Sinclair irányregényeket ír az olaj, a szén ipartelepeiről, a nagyvárosok nyomorultjairól, a korrupcióról, titkosrendőrségről, kémekről s mindenütt ugyanaz a gondolat bukkan fel : a szociális forradalom, a proletariátus jogainak kiküzdése, a tőke ellen való harc és a történelmi materializmus. Világirodalomtörténete és egyéb regényei között csak az a különbség, hogy itt a tárgy más : nem olajtelep, nem bánya, nem a külváros, hanem Európa irodalma ; — a tendencia maradt. Így bélyegezte háromezer év irodalmát «aranyborjú-művészet»-nek.

Az irány sokat ront a könyvön,

de valódi értékeit érintetlenül hagyja : a nyugodt tiszta látást, különösen néhány költőről írt pompás rajzot (a legkitűnőbb : Shelley) és a legfontosabbat — a közvetlen tónust, ami mindig meggyőz arról, hogy a művet végeredményben hivatott művész írta.

Hamvas Béla.

Dr. Marcell Mihály : A bontakozó élet. I. Az egyéniség összetevői. II. A lélek megismerésének művészete.

Az ember természetében rejlik, hogy mikor jelene sivár, a jövőre iparkodik vetni tekintetét. A mostani nemzedék az emberiség szebb jövőjét nemcsak remélni, hanem előkészíteni is akarja a jövőendő nemzedék nevelésével. A nevelés sohasem volt olyan életbevágó probléma, mint ma, az egész emberiség válságának napjaiban, a pedagógiai érdeklődés sem volt soha olyan nagy és széleskörű, mint most.

Valóban korszerűnek kell mondanunk Marcell Mihály nagyszabású vállalkozását, amellyel egy nyolc kötetre tervezett pedagógiai munkát indít meg. Ez a munka abban is korszerű, hogy a nevelést nem tekinti szűk korlátok közé szorított, mintegy hivatalos foglalkozásnak, hanem kapcsolatba hozza az élet minden mozzanatával.

Az eddig megjelent két kötet az alapokat rakja le. Az első az embernek testi és lelki életét tárgyalja, továbbá a környezetnek hatásáról szól. A második a különböző egyének megismerésének módjait ismerteti. A későbbi kötetekben a szerző a gyermekkor, a serdülőkor, az ifjúkor vizsgálatával foglalkozik, a felnőttek lelki világát szándékozik bemutatni, azután a nevelés általános és részletes módzatai, végül a pedagógiának tudományos rendszere kerülnek sorra.

A nevelésnél az első és döntő kérdés : a cél kitűzése. Mivé akarjuk formálni a gyermeket? Ez a kérdés szo-

rosan összefügg azzal az állásponttal, amelyet világnézet tekintetében elfogalunk. Marcell Mihálynak könyvében a világnézetet a katolikus vallás tanításai adják, a cél tehát a földi élet határain túl van : a természetfeletti élet.

Anyagát huszonötévesztendő nevelői, főképen pedig lelkipásztori működésében szerzett tapasztalataiból merítette. Emellett azonban mindenütt figyelemmel van a tárgyalt kérdések irodalmára. Óriási irodalmi anyagra hivatkozik, úgy hogy az egyes kérdések iránt különösebben érdeklődők mindjárt ez irányban is útbaigazítást, tájékoztatást kapnak.

A munka — bármennyire figyelembe veszi és tárgyalja is a tudományos irodalmat — elsősorban nem tudományos és elméleti, hanem gyakorlati. Nem annyira a szaktudósokhoz szól, mint inkább a szülőkhöz és a gyakorlati pedagógusokhoz. Nem tudományos rendszert akar adni, hanem magát az életet szolgálni.

Mindegyik kötete külön önállóan is nagyon érdekes és tanulságos olvasmány lesz mindazok számára, akik a nevelés kérdései iránt érdeklődnek. Nemcsak tanácsokat, útbaigazításokat adnak e könyvek, hanem ami még ennél sokkal több, felébresztik az érdeklődést, további kutatásra és gondolkodásra ösztönöznek. Az olvasók bizonyára várakozással tekintettek a további kötetek megjelenése elé. *B. C.*

Székely László : A parton ülők panasza. Versek. (Szombathely, 1932. Egy ember küzd a napok szürkeségével és lelkén be nem teljesült költői vágyak fájnak. Ez a fájdalom megszépíti a verseket és átvezet a sablonútvesztőin. «Az óceán vájt, aztán elhagyott, Ó mély üresség, ó igen mélység», jajdul fel «A bánat mögé nézek» c. versében. Másutt a pap, az Isten szolgája kiált fel az oltár előtt : «És mégsem, mégsem értelek, Sosem ol-